Õiguskantsler

Pr Ly Kirt
Juhataja
Kärstna Hooldekodu
ly.kirt@viljandivald.ee

Teie nr

Meie 28.06.2018 nr 7-8/180685/1803004

Kontrollkäik Kärstna Hooldekodusse

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 09.03.2018 ette teatamata Kärstna Hooldekodu (edaspidi: hooldekodu) tegevust ja klientide elamistingimusi.

Hooldekodu töötajad suhtusid klientidesse austuse ja tähelepanuga. Käsimüügiravimite manustamine oli korralikult dokumenteeritud ja kõik kontrollkäigul tuvastatud retseptiravimid olid klientidele arsti poolt välja kirjutatud ning nimesildiga märgistatud. Positiivne on ka see, et hooldekodu on koostanud personalile kirjalikud tööjuhised (nt juhis klientide abistamiseks pesemisel) ning muud olulised töökorralduslikud suunised (nt tegevusjuhis kliendi kukkumise ennetamiseks). Hästi on organiseeritud töötajate omavaheline infovahetus. Kliendid kiitsid personali hoolivat suhtumist, abivalmidust ning maitsvat toitu.

Hooldekodus on 26 kohta. Kontrollkäigu ajal olid kõik kohad hõivatud. Päeval töötab kaks hooldajat (08.00−19.00), majandustöötaja, kokk ja hooldekodu juht. Esmaspäeviti, teisipäeviti ja neljapäeviti on tööl spetsialist, kes vastutab ravimite hoiustamise ja klientidele dosaatoritesse jagamise eest, samuti korraldab arstiabi kättesaadavust ning võimlemist. Õhtuti ja öösiti on tööl üks hooldaja (19.00−08.00). Hoones puudub töötaja väljakutse süsteem.

Kärstna Hooldekodu asub kahekorruselises hoones, lifti majas ei ole. Teisele korrusele on majutatud kliendid, kes on võimelised mööda treppe liikuma. Hooldekodu kliendid elavad ühe- kuni neljakohalistes magamistubades. Suurematesse tubadesse on paigutatud enamasti lamajad.

Kontrollkäigul tegid õiguskantsleri nõunikud koos eksperdiga ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega, vestlesid personali ja klientidega.

Kontrollkäigus kokkuvõttena tunnustame hooldajate pühendumust. Tuleb tagada, et hooldekodus oleks tööl alati piisav arv töötajaid. Palume pakkuda klientidele rohkem mõtestatud ajaveetmise võimalusi, võimelda lamajatega ning viia neid ka õue. Hooldekodu peab alati tagama kliendi privaatsuse hooldus- ja hügieenitoimingute tegemisel.

1. Turvalisus ja hooldamine

Enamik hooldekodu kliente vajab abi pesemisel ja muudes hügieenitoimingutes. Kliente pestakse üle keha üks kord nädalas. Hoolimata sellest, et hulk hooldekodu kliente on lamajad (kontrollkäigu päeval oli neid seitse), puudub spetsiaalne raam nende pesemiseks. Lamajaid, kes ei suuda dušitoolis istuda, pestakse voodis spetsiaalsete vahenditega.

Paljud hooldekodu elanikud kasutavad mähkmeid. Hooldekodu päevaplaani kohaselt vahetatakse mähkmeid kaks korda päevas, töötajate kinnitusel tehakse seda vajadusel ka tihedamini. Samas arvasid mõned kliendid, et ei saa palutud puhast mähet piisavalt kiiresti, mis põhjustab ebamugavust ning halba enesetunnet. Mõnes toas oli tunda ka uriinilõhna.

Üldhooldusteenusel olevate klientide toimetulek ja inimväärne elu sõltub paljuski nendega vahetult tegelevatest hooldekodu töötajatest. Hooldekodu peab looma kõigile klientidele turvalise keskkonna ja tagama nende toimetuleku (sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 20 lg 1). Töötajad on kohustatud tegema hooldusplaanis määratud hooldustoiminguid ning kliente igati aitama. Selleks peab hooldekodus olema piisavalt palju töötajaid.

Seadus ei sätesta hooldekodule nõutavat minimaalset töötajate arvu. Niisiis tuleb selle määratlemisel arvestada hooldekodu kohtade arvu, klientide abivajaduse, hoonete, territooriumi ja asutuse muude eripäradega.

Õhtuti ja öösiti on hooldekodus üksi tööl oleval hooldajal keeruline kõigi klientidega tegelda – iseäranis siis, kui osa neist on lamajad ja osa dementsed. Hooldajal on üksi raske lamajaid keerata.

Kliendid annavad abivajadusest teada hõikudes või paluvad kaaslastel abi kutsuda. Samas ei pruugi mõlemal korrusel hooldajat olla ning seetõttu ei ole hooldajal võimalik iga abivajaja hõiget alati kuulda. Hõikumine võib olla mõnele kliendile ka kurnav või alandav ning rikkuda teiste klientide rahu. Kuna hooldekodus puudub tõhus abi kutsumise süsteem, võib mõni klient jääda abita või märgatakse abivajadust liiga hilja. Sellele ohule juhtis tähelepanu ka kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert.

Õiguskantsler tunnustab hooldajate tööd ja pühendumist. Samas palume tagada, et hooldekodus oleks kogu aeg tööl piisavalt hooldajaid. Samuti tuleb majja muretseda lamajate pesemiseks kohandatud raam ning jälgida, et mähkmeid vahetataks vastavalt klientide vajadustele. Kaaluda tuleb töötajate väljakutse süsteemi rajamist.

2. Olmetingimused ja vaba aja sisustamine

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 10 sätestab inimväärikuse põhimõtte. Kui inimene on sunnitud viibima tingimustes, mille puhul ei ole arvestatud tema tervisliku seisundiga, võib see tekitada temas alaväärsustunnet ja jõuetust. Sobivaks keskkonnaks loetakse niisuguseid tingimusi, mis loovad positiivse, terapeutilise õhkkonna: tagavad igale inimesele piisava ruumi, valguse, sobiva temperatuuri ja ventilatsiooni ning asutuse rahuldava üldseisukorra, erilist tähelepanu peaks pöörama magamistubade ja vaba aja ruumide kaunistamisele.[1]

[1] Report to the United Nations Interim Administration in Kosovo (UNMIK) on the visit to Kosovo carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 21 to 29 March 2007, CPT/Inf (2009) 3, p 108.

Hooldekodu üldkasutatavad ruumid ja klientide magamistoad on puhtad ning hubased ning kliendid võivad soovi korral tuua hooldekodusse ka isiklikke asju ja mööblit. Mõned mitmekohalised toad on aga üsna väikesed, nii et seal ei ole liikumiseks kuigi palju ruumi. Mitmes toas on voodid lükatud seina äärde, nii et mõlemalt poolt neile ligi ei pääse. Mõnes magamistoas napib ruumi isiklike asjade hoidmiseks.

Hooldekodu elanikud tuleks üldjuhul majutada ühe- või kahekohalistesse magamistubadesse. Olulise kõrvalabi vajaduse ja sügava liitpuudega klientide magamistuba võib olla kõige rohkem neljakohaline. Toa sisustamisel tuleb jälgida, et mööbli paigutus võimaldaks õendusabi osutajal vajaduse korral voodi juurde pääseda mõlemalt poolt.

Kärstna Hooldekodu esimesel korrusel on üks läbikäidav tuba. Kaks klienti peavad oma tuppa pääsemiseks liikuma läbi kõrvaloleva magamistoa. See ei ole sobilik, sest kliendi magamistuba on olemuslikult tema privaatsfäär. Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on märkinud[2], et kliendi voodi peab asuma privaatses majutusüksuses. Isegi kui hooldekodu elanikud ei ole väljakujunenud elukorralduse vastu, peab nende eraelu kaitseks ja inimväärikuse tagamiseks leidma parema majutusviisi.

Paljud hooldekodu elanikud kasutavad mähkmeid ja potitoole. Mitmekohalistes magamistubades, mille elanikest vähemalt üks kasutab potitooli, peavad olema sirmid või kardinad, et tagada privaatsus.[3] Oluline on kindlustada privaatsus kõigi hügieenitoimingute tegemisel (nt mähkmete ja uriinikoti vahetamine, sidumised) – ka juhul, kui inimene ise sirmi või kardinat ei nõua. Mõnes hooldekodu magamistoas oli sirm olemas, kuid mitte kõikides tubades, kus seda vaja läheb.

Esimesel korrusel asuva tualettruumi aken oli kontrollkäigu ajal katmata, nii et õues jalutavatel inimestel oli võimalik tualettruumi sisse näha. Tähtis on, et inimesele tagataks intiimseteks toiminguteks (pesemine, WC kasutamine) privaatsus[4].

Hooldekodu asub looduskaunis kohas ning kliendid ütlesid, et naudivad jalutuskäike selle ümbruses. Samuti on neil võimalik tegeleda aiandusega. Ratastooli kasutajad aidatakse soojema ilmaga õue. Lamajaid õue ei viida.

Vaba aja veetmiseks korraldab hooldekodu personal võimlemist, ettelugemist, kord nädalas mälumängu ja sauna. Hooldekodus on valik raamatuid, ajakirju, ajalehti ja ristsõnu. Mõnel kliendil on isiklik arvuti. Saab vaadata telerit ja kuulata raadiot. Üks kord kuus külastab hooldekodu kirikuõpetaja. Korraldatakse kontserte ning tähistatakse tähtpäevi.

Kontrollkäigu ajal jäi siiski mulje, et kliendid ei ole kuigi aktiivsed ning piiratud liikumisvõimega kliendid ei saa piisavalt värskes õhus viibida. Ka liikumisvõimelised hooldekodu elanikud kas pikutasid oma tubades või vaatasid televiisorit. Hooldajad on hõivatud hooldustegevusega (hügieenitoimingud, klientide söötmine ja sööma suunamine jms). Tegevusjuhendajat hooldekodus ei ole. Mitmed suurema abivajadusega kliendid ütlesid, et sooviksid rohkem värskes õhus viibida. Lamavate haigetega eraldi ei võimelda.

---

[2] Vt p 114, 115.
[3] Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele „Hoolides ja hoolitsedes“ juhib samuti hooldaja tähelepanu abivajaja privaatsuse austamisele ning sirmide või kardinate kasutamisele intiim- ja hügieenitoimingute tegemisel. (M. Jaanisk jt. Hoolides ja hoolitsedes. Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele. Tartu Tervishoiu Kõrgkool. Kirjastus Argo. 2015.)
[4] EIK otsus Kalashnikov *vs.* Venemaa, avaldus nr 47095/99, p 99.

Kui klientide vaba aja sisustamisele ja nende aktiveerimisele ei pöörata piisavalt tähelepanu, võivad nad muutuda oma elu ja käekäigu suhtes passiivseks. Et ennetada liikumisvaegusest põhjustatud probleeme, tuleb rohkem tegelda just piiratud liikumisvõimega klientide aktiveerimisega. Lamavatele haigetele on regulaarne võimlemine ja tegevusteraapia väga oluline: see aitab säilitada liigeste liikuvust, lihaste tugevust ja ennetada tüsistusi, mida põhjustab pikaajaline lamamine. Kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert soovitas klientide terviseprobleeme ja vanust silmas pidades samuti pakkuda klientidele rohkem aktiivset tegevust ning kaaluda tegevusjuhendaja töölevõtmist.

Tähtis on, et ka suurema liikumispuudega või voodihaigetele klientidele pakutaks jõukohast tegevust. Sellised kliendid ei peaks olema kuude kaupa vaid siseruumides, neile peab andma võimaluse värskes õhus viibida. Klientide suurema abivajadusega tuleb arvestada personali koosseisu ning tööülesannete planeerimisel, et personalinappus ei takistaks klientidega tegelemist.

CPT standardite[5] kohaselt peab teenusel olevatel inimestel olema võimalus iga päev vähemalt tund aega värskes õhus viibida. CPT on rõhutanud[6], et ka ratastooli kasutajad peavad saama õues käia ning vajaduse korral tuleb neid selles igakülgselt abistada – näiteks peaks sel puhul saama kasutada spetsiaalset tõstukid.

Õiguskantsler palub hooldekodul pöörata suuremat tähelepanu klientide privaatsuse tagamisele. Samuti peaks kliente rohkem aktiveerima ning lamavate klientidega võimlema.

3. Hooldusteenuse dokumenteerimine

Hooldekodus dokumenteeritakse põhjalikult klientide hügieeniprotseduurid (nt pesemine, mähkmete vahetamine). Samuti jälgitakse ja registreeritakse hoolikalt kliendi enesetunde ja terviseseisundi muutusi ning käsimüügiravimite tarvitamist. Kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert märkis, et dokumenteerida tuleks ka lamajate keeramine.

SHS § 21 lg 2 kohustab teenuseosutajat koostama igale kliendile hooldusplaani. Seda peab tegema 30 päeva jooksul alates kliendi hooldekodusse saabumisest. Hooldusplaan tehakse koostöös kliendiga või (juhul, kui klient pole kontaktne) teenuse rahastajaga. Peale hooldusvajaduse tuleb seejuures hinnata ka inimese tervishoiuteenuse vajadust, ning seda teeb vastava kvalifikatsiooniga tervishoiutöötaja. Teenuseosutaja tagab teenuse saajale hooldusplaanis määratud hooldustoimingud ning muud toetavad ja toimetulekut tagavad teenused (SHS § 20 lg 2). Hooldusplaan tuleb üle vaadata ja seejuures kliendi seisundit hinnata vähemalt üks kord poolaastas (SHS § 21 lg 5). Seda pole Kärstna Hooldekodus tehtud. Samuti ei ole hooldusplaanidesse kirja pandud klientide tervishoiuteenuse vajadust (SHS § 21 lg 3).

Hooldusplaani koostamine ja ülevaatamine kuulub lahutamatult üldhooldusteenuse juurde. Üldhooldusteenuse planeerimisel peab hindama ja arvestama inimese muutuvaid vajadusi. Selleks ongi vajalik hinnata regulaarselt inimese võimeid ja seisundit.[7] Hooldusplaani koostamisel ja hindamisel võib abi saada sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu seletuskirjast, milles selgitatakse hooldusplaani koostamise põhimõtteid.

Õiguskantsler palub hooldekodul hinnata hooldusplaani koostamisel ka inimese tervishoiuteenuse vajadust ning vaadata hooldusplaanid üle vähemalt üks kord poolaastas.

---

[5] Vt p 37.
[6] Vt p 121.
[7] Vt ka Sotsiaalkindlustusameti väljatöötatud „Väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse kvaliteedijuhis“.

4. Tervishoiueksperdi hinnang

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperdi arvamus on lisatud kirjale. Tervishoiueksperdi arvamuses toodud tähelepanekute ja soovituste osas palun kujundada hooldekodul oma seisukoht ning edastada see õiguskantslerile koos vastustega kirjas toodud tähelepanekute kohta.

Teie seisukohta ootan võimalusel hiljemalt 31.07.2018.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: Tervishoiueksperdi arvamus 4 lehel.

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet, Viljandi Vallavalitsus

Maria Sults 693 8448
Maria.Sults@oiguskantsler.ee